

БОШКО ЛОМОВИЋ

УРЕСИ НАРОДНОГ ГОВОРА

Вук Стеф. Карацић је, за свога живота (1787–1864), урадио за Србе више него сви заједно до њега, богме још дуго и после њега. У почетку усамљен и несхваћен, али упоран и тврдоглав, имао је срећу да упозна Јернеја Бартола Копитара, цензора за словенске и грчке књиге код бечког двора, који га је подржао у борби за увођење народног језика у књижевност; од њега је Вук научио каква треба да буде азбука за један језик.

Ако није више, није ни мање значајно Вуково записивање усменог стваралаштва Срба „сва три закона”, подржано од великих умова Европе (Гете, Јакоб Грим и други). Тако је сачувао на хиљаде страница народних песама, мушких и женских, и приповедака (овде ни речи о огромном послу на *Рјечнику*, *Новом завјету*, *Историји нашег времена...*). И пословица, дакако. Настајале из дугогодишњег народног искуства, представљају стилско богатство народног изражавања, уресе (украсе) народног говора. Вук их је слушао и бележио, а из тога је настала обимна књига *Српске народне ђословице и групе различне као оне у обичај узетје ријечи* (Беч, 1849). У њој је око 7.000 пословица са Вуковим тумачењем или без тога ако није било потребе. Захваљујући Вуку, то благо је данас и убудуће део наше културне ризнице.

Но, и после Вука су у народу настајале пословице или изреке сродне овој врсти, настају и дан-данас. Има их много више него што сам чуо и записао, али и ове су довољне да нас упуте на то да се колективни стваралац није одрекао „вишевековног посла” ни у добу технолошког „бума” и дигиталних револуција. Морам да признам да се сакупљањем пословица-изрека-максима нисам бавио систематски и помно (било би их, иначе, много више), већ посве

узгред, често сасвим случајно, радећи друге послове. Највише их је са простора Шумадије, Посавља и Семберије, Старог Влаха, Црне Горе, покоја и из других крајева у којима се српски говори. Па, ипак, и ових око две стотине овде забележених причињавају ми задовољство и понос, што ми је велика награда за тај мали, успутни труд. Јер ће се сачувати и у времену у којем се многе драгоцености неповратно губе.

Оно што ми се чини битним да истакнем је да су ови стилски украси непреводиви на друге језике или, углавном, тешко преводиви, попут, рецимо, поезије Његошеве или Момчила Настасијевића. То јест, преведени губе своја метафорична значења које им је творац убризгао, а која проистичу из специфичности духа конкретног народа и језика. Има Момо Капор духовит текст о томе како га Американац, који преводи његову причу, пита како је то син „пљунути отац” (зашто му пљују тату?); како је неком „секира пала у мед” (како, кад се мед држи у теглама?); због чега се неко смеје „као луд на брашно” (шта је у брашну смешно?), и зашто би неко „прдноу у чабар”. Дакле, превођењем на страни језик, говорни украси постају смешни или бесмислени.

Смисао објављивања ових бисерака нашег народног језика је у томе да се још ко, сада и убудуће, прихвати истог посла, макар и узгред, како би се исти сачували и користили и у писаном и у говорном облику. И тиме доприносили лепоти и богатству штива и говора у посредном и непосредном међусобном разговору, све сиромашнијем и поснијем.

*

Ако се наоблачило, није се смрачило. (Тешко јесте, али ни близу како може бити).

Ако се не накусаши, нализај ти се нећеши. (Нађи се на време у главним стварима да ти не би припали остаци).

Ако ти је све добро, сјави камичак у цицелу. (Веровање да ништа, ни добро ни зло, није вечно; зато је боље у добру имати малу муку да би се спречила већа).

Баци ноће лијове, узми дренове! (Узвик жене која помаже при порођају, која при(х)вата новорођенче у тренутку кад се одваја од мајке).

Без једној ока – ћорав коњ. (Каже се за нешто што је готово савршено урађено, осим једне ствари, можда ситнице; са тим недостатком, дело није потпуно).

Било би ишако, да је ишако. (Није тако; није како кажеш).

*Било ња биџисало*¹. (Било, па прошло).

Био је и осџао човек. (У сваком погледу честита особа).

Биће кад се њиле нагоји. (Никад се то неће десити. Исто: *Кад медеведу зарасџе гује*).

Будали је море до колена. (Каже се за особу која сматра да све може, чак и оно што никако не може, па тако западне у неприлике).

Види момка, види му џеџира! (Узвик задовољства упућен некоме ко нечим пријатним изненади. Чух од Марте Вучковић, рођене Славонке).

Више сира неко леба. (Више је нечега чега би требало да буде мање; може се односити и на човека у чијем карактеру преовладавају негативне у односу на позитивне особине).

Врана врани очи не вади. (Сличан сличном зло не чини; најчешће се односи на сличности по негативним својствима).

Где си био кад је ѓрмело? (Приговор особи која би да учествује у расподели плодова туђег рада или борбе, а кад је требало запети, жртвовати се, нигде је није било).

*Гледај ѓа како је очкоџеран*². (Отресит, живахан, напредан).

Гори ми за њеџама. (Проблем који се не може одлагати, који тражи хитно решење. Слично: *Доџла вода ѓод ѓрло*).

Гледај ѓа, ѓљунуџ оџац! (Исти отац! Каже се за свакога ко, ликом или карактером, на некога много личи).

Дери овцу док је врућа. (Ради посао кад му је време, не одлажи за сутра).

Добоџа дега-бабу сахранио! (Иако наоко не изгледа, веома пожељна народна клетва).

Да зна ѓаво ѓе ће ѓасџи, ѓу би сео. (Није могуће сваку невољу предвидети и предупредити је, избећи је).

Да ѓа заџалиџи, не би засмрдело. (Без игде ишта, пука сиротиња).

Да ѓа на вуну баџиџи, ѓоџинуо би. (Зле среће, рођен да се мучи).

Дај Боже, кћери, да ѓе беџ узме, ал' Цџани око куће коло воде. (Мало наде да ће се нешто постићи, остварити, догодити).

Да ме за ноџе обесиџи, ѓре би ми очи исџале. (Без пребијене сам паре; без динара у цепу. Овако често одговара и онај који има новца, али неће да позајми).

Да му фали браџина, лако бисмо. (О некоме ко се често и претерано лудира или му фали „даска”, како то народ каже).

¹ Тако народ каже, а тако и Вук у Рјечнику тумачи значење глагола „бити-сати”. У Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ објашњења су следећа: постојати, бити, живети, животарити.

² Вук је забележио: кочоперан, кочоперење, кочоперити се; придева *очкоџеран* нема у Рјечнику, а ни у осмотомном Речнику МС–МХ. Чуо сам га у ивањичком крају.

Данима зебем³ збої шебе. (Не зебе на хладноћи, већ страхује, брине се, хладно му око срца).

Дао ти Бої орловске ноктије и сврабљиво дује. (Народна клетва).

Да су крмачи ројови, уједала би и убадала. (Не може се имати све што се пожели).

Деверли⁴ љаве. (Рођен да буде несрећан, осуђен да се мучи).

Док се обује, друји човек. (Каже се за онога који лако и често мења мишљење, непоуздан, није од речи).

Дроби ко љазна воденица. (Прича много и којешта, прича ради приче).

Друјима се ойрасиле, а њејова се њек букари. (Говори се за човека који све ради у невреме. Чуо сам кад су тако говорили за неког Рајка који је косио ливаду у октобру, а у марту брао кукуруз).

Дубају у исију њикву. (Исто мисле, исти су).

Дујо њељење – мриво њеле. (Одлагање, отезање са одлуком или послом најчешће се не заврши добро).

Бе настјало, њу скајало. (Односи се на људе који се, под старост, врате из света у своју земљу, често и у родну кућу, да окончају живот).

Ево, нешто шуркам⁵ око куће. (Забављам се, тек да докон нисам; раткам нешто, а није богзна шта).

Е, да је до фрајира ко од фрајира! (Дословно: после фратрових савета, паметнији сам. У преносном значењу: сад знам шта и како треба, али тек после пресудног доживљаја, важног сусрета, стеченог искуства).

Е, да сам ко што нисам, сад би ми лејца њица њевала. (Каје се човек који нешто није учинио, а требало је).

Е, збої тоја жујо кашљем. (Није ме брига; потпуно неважно за мене; не дотиче ме се нимало та ствар).

Е, јеси крујан! (Каже се ономе ко се хвали да ће нешто велико урадити, с намером да задиви слушаоце. Чуо у Босни).

Ејо ја (је), само што не блеји. (Каже се ономе који тражи неку ствар, а никако да је нађе, иако му је, такорећи, пред оком).

Живим, ејо, да је један вице. (Промашен, никакав, убоги живот).

Зайео ко јуне у љаси. (Хоће па хоће, по сваку цену).

³ У писму руском конзулу у Дубровнику, а у вези са својим сестрићем, Његош пише: „[...] али ја од Стефана доста зебем”, тј. плаши се за његову будућност.

⁴ *Деверли* је турцизам, као и глагол *деверали*, и нема га код Вука, а у Речнику САНУ тумачење гласи: излазити на крај, таворити. Често се чује у говору наших муслимана као и код хришћана у БиХ. Значење унеколико одговара речи „кубурити”.

⁵ Глагол *шуркаши* нема код Вука, има именица женског рода *шурка* – шала; у Речнику МС–МХ: пребирати, сређивати какве ситнице.

Засрао ко ђуран мойку. (Кад неко уради нешто на своју или туђу штету, непромишљено; кад се много осрамоти).

Зайребаће сврабљивој тузи ноктии. (Претња упућена особи која одбија да пружи услугу или тражену ствар, да помогне).

Заувар сиромашу и кад му мува у њркну улейи. (И најмања корист је радост за онога који ништа нема).

Земља ја ишће. (Одбројани су му дани; само што није умро).

Зини да ти кажем. (Е, баш ти то нећу рећи).

Зинуло му гује. (Каже се за човека који граби, коме никад доста).

Змију ћемо у њамук увийи, њо њамуку њруишем ударайи;биће змија мекца од њамука. (Има начина да се и рђав, наopak човек учини добрим, да се „приведе к познанију права”. Чуо у Срему).

Знам те, њишцо, кад си јаје била. (Причај што хоћеш, а знам те одавно ко си и шта си. Исто: *Знам те њушко кад си њишћољ била*).

Иде ко мува без лаве. (Не зна куда иде, нема ни пута ни циља).

Издувало ко њувало⁶. (Каже се за хвалишу чије су празне приче избиле на видело).

Изјуира дан њролази. (Опомена: ко касно устаје, остаће му мало времена за послове тога дана).

И лијандер лејо цвейи. (Преваранти су увек слаткоречиви. Лијандер – народни назив за олеандар, баштенску биљку лепог цвета, али отровну).

Ишћесан је из једној комада. (Стабилан човек, чврст карактер, постојан).

Ја ја крсћим, оно њрди. (Неко коме је узалуд говорити, давати савете; причаш му једно, он ради друго).

Ја рекох, а ти види! (Ради како хоћеш; не жали ми се ако промашиш).

Јебо си чворка. (Награбусио си или је сва прилика да ћеш лоше проћи, Исто: *Јебо си јежа у леђа*).

Једи, њасја су усја. (Не снебивај се, уста су ваздан гладна, незајажљива су).

Још ме само језик служи. (Потпуно неспособан; све отказало).

Јуни, јули њоја јури, а авјусиј му кожу дере. (У летњим месецима нема крсних слава, нема свадби, поповски су приходи скромни или никакви. Чух од Драгана Сарачевића, свештеника из Сиднеја).

Кад се коси, нек се мрси. (Смисао изреке је да успех треба обележити, прославити, не жалити трошка).

Какав је човек био, видело се на са'рани: доцао ѡрдан свей. (Није свет ружан, него је дошло много људи на сахрану доброг човека).

⁶ Пувало је свињска бешика коју су некада сеоска деца надувала и, немајући бољу лопту, играла се; кад надувано пувало удари на трн, испусти ваздух и брзо се издува).

Како ѿшло, ѿако дошло. (Каже се за човека који ништа у животу није постигао).

Као да си на бућкало ухваћен. (Каже се глумом, несналажљивом човеку. На бућкало се хвата сом, а важи за глупу рибу).

Кљуца ѿиле у ѿвоздене виле. (Узалуд труд, нема користи).

К'о да је ѿјео ѿомеѿину. (Збуњена, унезверена особа. Пометина – постељица коју крава избаци при тељењу; код Вука: ложа, плодва).

Ко да ѿа је ѿоѿлава избацила. (Опис човека у ритама, неуредно одевеног).

Ко да си јабуку ѿреѿоловио. (Истицање велике сличности међу два особама: близнад, мајка и кћерка, отац и син...).

Код ѿебе ко кози ѿод реѿом. (Не умеш да чуваш тајну. Исто: *Да ѿи усѿа заѿијем, на дуѿе би ѿроѿоворио*).

Ко зрно је. (Опис радног, отарашног човека).

Која ѿѿиѿа рано ѿроѿева, рано се и у ѿнездо усере. (Не истрчавати, радити све кад му је време. Исто: *Не ѿрчаѿи ѿред руду*).

Које очи зло чине, оне и ѿо свеѿу ѿледају. (Без имало стида за своје поступке).

Ко ѿад је, као сенка. (Опис особе коју је болест или друга несрећа осушила, свела на малу килажу, па се споро и нечујно креће).

Кола се на мени сломиѿе. (Догађај, посао, работа у којима је један лоше прошао. Исто: *Само ја осѿах ѿрбав*).

Ко ѿиѿино око. (Мајстор хвали својих руку дело).

Ко ѿре девојци, ѿеѿова је. (Не оклевати, не одлагати).

*Корела коза овцу*⁷. (Каже се некоме ко пребацује другоме због пропуста или грешке, иако је сâм у томе већи грешник).

Ко с ѿаволом ѿиѿкве сади, о ѿлаву му се луѿају. (Судбина свакога ко се удружује или ортачи с особама лошег карактера).

Ко ѿебе каменом, ѿи ѿеѿа каменчином. (Злотвору узвратити двоструко; Д. Ерић је у једној песми ову изреку употребио као стих).

Ко ѿе клео, није данѿубио. (Упућено рђавој особи, штетној по околину, лицу од кога користи нема, напротив).

Кука за ѿуђим сандуком. (Кад неко води бригу, трачари, о некоме/нечему што га се не тиче).

Луѿањем у лонац нећеш расѿераѿи мрак. (Не можеш непромишљеним или погрешним начином постићи то што желиш).

Макар чачкалиѿу у со. (Кад нема боље мезе. У Босни се, по правилу, ракија не пије без мезета).

⁷ Изрека потиче из причике у којој се овци, при прескакању плота, задигао реп па се видело *оно* што је у козе ваздан видљиво.

Маџарац у Беч, маџарац из Беча. (Узалуд све, ништа га не може променити набоље).

Мичи ми ља/је! (Немој ми о њему/њој! Израз сам чуо у Бијелом Пољу, а односи се на несимпатичну особу о којој не желим да слушам).

Може коњу реј да шцчуџа. (Каже се за особу која се жали да нешто не може, да је болна; тако се и куражи и теши).

Морам, макар на кози орао. (Морам то урадити по сваку цену, ма колико коштало).

Навалио ко маче на варенику. (Кад неко, пошто-пото, хоће нешто да уради, да постигне, а чини то невешто и неспретно).

Навро ко бунџур⁸ на љузицу. (Хоће па хоће, не да се зауставити).

На мрзану кућа осџаје. (Веровање, из народног искуства, да најмање вољено дете постаје домаћин куће и утеха старим родитељима).

Наоџџџрио се да џџџџи. (Спремио се за важан говор, а причаће глупости).

На рану да ља џривијеџ. (Веома добар, поштен човек. Супротно: *Ко ља не зна, на рану би ља џривио* – Слаткоречив, умиљат, а у суштини, opak човек).

Наџла бабу у невреме угаја. (Каже се за некога ко нешто ради кад му време није или што не приличи његовим годинама).

Не брини за њеџа, џисмен је џај. (Каже се за некога ко је вешт у нечему, добром или рђавом; не значи да зна да чита и пише).

Не вреди ни џо луле дувана. (Безвредан човек, некорисан ни другима ни себи).

Не да се ни џовестџи ни џоћераџи. (Човек на своју руку, тежак за сарадњу).

Не заџварај враџа задњџицом. (Где год да си, труди се да оставиш повољан утисак, не зна се кад ће ти ко опет ваљати).

Нека мноџо не барјачи. (Порука некоме да се не хвали и не слави, нису му успеси и победе за велико славље. Чух од посланика у црногорском парламенту).

Нек има за не дај, Боже. (Каже се за нешто – новчану суму, ствар и слично – што се остави за тешке прилике, а све у нади да до њих неће доћи).

Нек је шума, нек је вуна, само да су усџа џуна. (Говорило се у гладе године кад се оскудно јело).

⁸ *Бунџур* – народно јело, кувана *џрекруџа* од пшенице и кукуруза, зачињена белим мрсом; помаже против затвора, тврде столице. *Бунџур* има код Вука, *џрекруџе* нема, а име је за крупно млевено жито за справљање бунгура или за исхрану стоке, слично *јарми* које, такође, нема у Рјечнику. У Речнику САНУ: (турц. bulgur), прекрупа од жита и кукуруза.

Нек се њасе иде се њасе, код куће се ждребџи. (Одговор на оговарање како је нечија жена „украла“ неко од своје деце).

Не лови се соко њрулим месом. (Не може се честит човек придобити лажима).

Не мож' ја у сурџу уџјераџи'. (За непослушну особу, која се не да довести у ред. Чуо од Милана Тртице из Босанске Крупе).

Не може куја зеца сџиџи. (Када, упркос труду, увек нешто недостаје, па наум остаје неостварен. Чуо од Есме Алибашић из Брчког).

Не може му ни Бої наваџаџи¹⁰. (Каже се за незајажљивог, алавог човека коме никад доста).

Не можеџ муџмулу на врбу накалемџи. (Нешто с нечим не иде, не слаже се, не подудара. Иначе, муџмула се на глог калеми).

Не сија му/јој звезда на челу. (Није он/она неко коме треба да сам понизан).

Не цвџџава све џџио расџе. (Односи се на особу која је дететом и у младости много обећавала, а касније изневерила наде: такође, на све друго што у почетку одлично крене, да би, кад се највише очекује, изневерило).

Ни врљике¹¹ му не ваљају. (По свему лош, зао човек).

Није свакоме џџџаџи џоред џуџа. (Не може свако све радити: неком приличи, неком не приличи).

Није ми рикао на Божић. (Није ме ничим задужио да бих му узвратио. Слично: *Ниџ ми род, ниџ џомоз' Бої.* – Нит се знамо, нит се поздрављамо).

Никако усраноме до џоџока. (Човек у невољи која дуго траје, а ниоткуда наде да се избави).

Ни лук јео, ни лук мирисао. (Немам с тим везе, некрив сам).

Никуд мајџи, никуд у џевере! (Безизлазна ситуација).

Никуд џо вакоме. (Одвраћање некога од путовања по лошем времену, кијамету. Једна старица из околине Пожеге прича са тв-екрана у време масове изолације због вируса корона: „Имам двије удате шћери, далеко су, али долазе ми. Сад џо 'вакоме не могу’”).

Нисам ни ја сисао џраџљачу. (Знам шта причам и шта радим, искусан сам. *Праџљача* – дрвена лопатица којом се лупа одећа при прању; у овом облику је бележи Вук, а у савременим речницима има и облик *џракљача*. Исто: *Нисам од јуче* и *Нисам џао с гуџа*).

⁹ По Вуковом Рјечнику: *сура* – сукња. У Речнику МС–МХ: *сура* је ред, низ људи, животиња, ствари (пример: „У сурџу, сељачино влашка!“).

¹⁰ Реч „навашати“ нема у Вуковом Рјечнику, а ни у савременим нашим речницима, очито локализам са значењем: надавати.

¹¹ Мотке побијене у земљу, једна до друге, повезане врбовим или другим прићем (поплет), којима се ограђују двориште, тор, воћњак или њива. Реч бележи Вук у Рјечнику, као и наши савремени речници.

Нису му све козе на броју. (Неко који има нерешив проблем, носи неку муку, па се, стога, понаша чудно).

Ний̑ ља жеби, ний̑ кући води. (Некорисна особа, штавише од ње само штете можеш имати).

Ни у кола ни у саонице. (Опис нечијег неконтролисног причања, неразумљивог, без логике).

Ни црна земља ља неће. (Каже се за лошег човека који тешко и дуго болује, а смрт никако да га узме).

Ниче и љде ља не сејеш. (Неко ко се свуда трпа, најчешће где му место није).

Ничија (свећа) није до зоре љорела. (Ради што хоћеш и како хоћеш, али нећеш дуго).

Ноћа му нози добро не мисли. (Израз за човека који је у завади са околином, уз то, и сам са собом у раскораску, у нескладу).

*Њећа сам одавно ојџурила*¹². *Ојџурај љо на сјџрану!* (Некога или нешто одбацити, одвојити као неважно – девојка момка, љуске при крцању ораха).

Њеџово је и љовно слађе од нечијеџ меџа. (Каже се за онога коме је своје и најгоре вредније од туђег најбољег).

Њеџово масло није за Бајрама. (Било шта што од некога не би требало олако прихватити, што не би могло да ваљано послужу, боље га је заобићи. Забележио у Босни).

Обрија ме насуво. (Вешто изнуђен пристанак на нешто против моје воље).

Овде је Бој давно рекао: лаку ноћ! (Каже се за крај или место одаљено, отурено од света, од цивилизације).

Ово није било ојџако је љавран љоцрњџ. (Кад се догоди нешто, најчешће ружно, што се никад није десило. Исто: *Ојџако цар коња јаше*).

Од њећа нећу, макар на кози орао. (Ни по коју цену не желим помоћ, не желим ништа од тог човека).

Око му оку добро не мисли. (Конфликтна особа, у нескладу сама са собом).

Она је своје одавно љровашарила. (За девојку која је слободнијег понашања, „сумњива”).

Осјџаде крајџких рукава. (Онај ко у заједничком послу или подухвату ништа не добије, остане без користи).

Ојџељо се ко љладна љодина. (Кад је нешто досадно, непријатно, а траје дуго).

¹² У „Сећању на Уроша Петровића”, Исидора пише да се „[...] продавало само за ситан, сребрн новац. Десетодинарке и стодинарке су ојџуриване”. Код Вука ојџуриши има двојако значење – направити, на пр. књигу-писмо: „Свије ћу ти по имену казат’ / Коју ти је коме ојџурио”, и одвојити од себе: „Испред себе ђерђев ојџурила”). У Речнику МС–МХ: одгурнути, отиснути, одринути.

Плаче њред њуним кориѡом. (Кад неко све има, а незадовољан је).

Под њеѡовом лиѡом ѡага нема. (Не надај се од њега ничему, било зато што је некористан, било зато што је шкрт).

Под ѡсећом ѡавом нема мрва. (Од тога се нећеш овајдити; каже се за велику шкртицу).

Пој ѡаку, а ѡак црквењаку. (Сваљивање одговорности за последице на другога; послата ствар или порука која се, од једног до другог преносиоца, изгубила).

Посвађао/ѡосвађала би два ока у ѡлави. (Особа вешта завађању, ужива у томе).

Прво јебен, ѡа се родио. (Онај који је префриганац, зна сто једног ѡавола. Исто: *Премазан свим масћима*).

Пре зоре свануѡи не може. (Све мора да се догађа по реду, без прескока).

Пре ће ѡући неѡ се савиѡи. (Каже се за тврдоглавог човека).

Прича ко баба у болесѡи. (Говори неповезано, ни сам не зна шта и о чему).

Променила мараму. (Удала се. Исто: *Сад се друкчије чеѡѡа*).

Пусѡиѡи буву. (Дати у јавност неку гласину, нешто што не мора да буде истина, али је неком стало да се прочује).

Сажалевам случај. (Дубљи израз од убичајеног: примите моје саучешће).

С дуѡеѡа се враѡи не ломи. (Ништа се не постиже само седећи).

Сакуѡило се од зла оца и од ѡоре мајке. (Сумњиво друштво, свакако недобронамерна група).

Само ме јоѡ воденица није млела. (Каже особа која се у животу много намучила).

Са својима ѡиј, једи, ал' ниѡиѡа не вежи. (Не договарај ништа озбиљно са родбином).

Свака врећа нађе закрѡу. (Што је коме досуђено, добиће).

Свој ѡи ѡосо. (Одбијање савета у смислу: не петљај се у моје, знам ја како ћу најбоље – слушах често у Брчком).

Сеѡила се кудеље уочи свеѡе недеље. (Кад нека – може се односити и на мушко – не баш утржна¹³ радница, узме нешто да ради кад му време није).

*Сиромашан ко креѡељ*¹⁴. (Пуко сиромаштво. Исто: *Сироѡи као сирће; ни конца око ѡрсѡа*).

¹³ Вредна, велика радница. Ове речи нема ни код Вука нити у каснијим речницима; локална је, чух је у суворборском крају.

¹⁴ *Креѡељ* – назив за стручак лука који се, заостао од јесени у земљи, појави у рано пролеће, чак и испод снега; реч нема код Вука нити у каснијим речницима, вероватно посве локална.

С њим нӣи ори нӣи ко̄јај. (Особа са којом ништа не треба радити, ништа не ортачити да се не би после кајао).

С њим ни на коњу ни ње̄шке. (Неко с киме ништа не треба радити, ништа се упуштати – из Крајине у БиХ).

С мр̄иве мајке би њокров њродао. (Не бира начин да до новца дође, распикућа).

Соко муву не хва̄ӣа. (Онај који вреди не задовољава се ситном вајдом).

С̄ӣао је на лег, нек му је Бо̄ј у њомо̄ћи. (Бави се ризичним послом; са опаснима се уортачио).

С̄ӣискао ко сле̄јац коко̄ш. (Каже се ономе који приграби неку ствар и не пушта, иако би њоме требало и други да се служе).

С̄ӣава на једно око. (Опрезан, не можеш га изненадити).

Тај је но̄шен ња ис̄ӯш̄ӣен. (За некога који ради мимо света, најчешће наопако, или говори којешта, па одаје особу „скраћене“ памети).

Тај је њр̄гнуо у чабар. (Страдао, штетовао, осрамио се, а за то се прочуло, јер у чабру се звук вишеструко појачава).

Тај на драм једе, на драм сере. (Шкрт чак и према себи, само да би што више уштедео. Драм = 3,25 грама).

Тај њӣ је од врбове јай̄је. (Каже се за физички слабог, али и за иначе непоузданог, неупотребљивог човека).

Тера ка̄јом ве̄џар. (Опис најчешће младог човека, несталног и нехајног).

Ти њо̄ ко с њослом. (Лако уради, не мучећи се, као од шале – често слушах у босанској Посавини).

То њӣ је с̄ӣолица на две но̄е. (Несигурна ствар; работа од које пре неће него што ће да буде користи; непоуздана особа).

То ш̄ӣо њӣ знаш, ја сам давно забора̄вио. (Имам много година. Исто: *Ш̄ӣо је њебе снашло, њо је мене њрошло*).

Три ња Мораве не би о̄јрале. (Особа огрезла у злоделима која се ничим не могу оправдати, избрисати).

Тучак ме̄ђу ка̄шिकाма. (Нашао се у друштву којем не припада; штрчи, одудара).

Ђерку кара, снаји њрӣовара. (Прекор, приговор, критика некој особи посредством друге, недужне, јер се, из неког разлога, не усуђујемо непосредно приговорити).

Удала се и оче̄ш̄љана и неоче̄ш̄љана. (Свако добије оно што га следује, досуђено га не може мимоићи. Чух од старца из једног подрудничког села).

Ударен мокром чарайом. (Оскудне памети. Исто: *Фали му гаска у љави*).

Ударио је у чвор. (Кад се неком у послу или науму нешто испречи, не може се даље; потиче из чињенице да је чвор у дрвету најтврђи део).

Удри вола који вуче. (Захтевај од онога који зна и хоће да ради; узалудно је гонити на посао незналицу и лењивца).

Удри њрвој у чело, њоследњеј у задњицу. (Савет: не истицати се, али и не заостајати; држи се средине).

У камен ударило! (Реакција на вест да ће се нешто ружно догодити или да би се могло догодити; жеља да се немио догађај спречи).

У њеја коза њод ручном њасе. (Кућа и имање су му на врлети. Исто: *Као уз верије* и *Ту би ђаво њоманијо*, кажу у Црној Гори).

У њом сам с њим на равној нози. (Дорастао сам некоме који у нечему предњачи: у говору, знању или физичком надметању).

*Ухвајио вурсај*¹⁵. (Онај који, користећи се попустљивошћу других, ради нешто, најчешће неморално, на туђу штету).

Уџи зачеји, очи оџичеји! (Није то што чујеш, него оно што видиш. Веруј очима).

Црно, без имало бело. (Велика несрећа, лоше да горе не може бити).

Чему вакај, ономе и вријеме. (Све што се догодило или ће се догодити, догодило се и догодиће се кад треба. Често се чује у Босни).

Чеџимо ми свој свраб. (Не бринимо туђу бригу, забавимо се својим мукама. Чух од М. Додика на отварању споменика Стефану Немањи, 27. јануара 2021).

Чија нана црну вуну њреде, видећемо. (Претња која се упућује неком, посредно или непосредно, а поводом каквог спора око било чега).

Чувај ја се, њривајних је џака. (За некога ко је увек спреман да нешто украде, клептоман).

Шџа би сад, да ово види, рекао весели Радован? (Није Радован весео, него је покојни. Слично: *Све ли ће њеја, веселника, снаћи* – човека лоше судбине).

Шџо би кола џкријала, џо волови ричу. (Каже се кад се догађа нешто неприродно, мимо реда, уместо нечега очекиваног по природном реду ствари).

¹⁵ Реч *вурсај* (*фурсај*) нема код Вука, али је бележи Речник САНУ: (турц. *firsat*), згодан час, погодна околност кад се може искористити прилика, каткад и због попустљивости других.